

ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ኤርትራ

ቀዳማይ ክፋል

ማሕሙድ ሳልሕ (MAHMUD SALEH)

ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ ንመሰል ርእሰ-ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ እኣምን ነይረ ይብል። ብርግጽ ካብዚ ኣቋም እዚ ዝፍለ ሰሚዕናሉ ኣይንፈልጥን። ይኹን እምበር፡ ህዝባዊ ወያነ ንናጽነት ኤርትራ ምድጋፍ ከም ንረብሓ ትግራይ ዘራጉድ “ሰልታዊ” መትከል ድዩ ሓዘዎ ነይሩ ወይስ ንሓቀኛ ናጽነት ኤርትራ ኣሚኑ ዝወሰድ መትከል እዩ? ድሕሪ ናጽነት ኤርትራ፡ ነዚ ሕዳዊ ንምልዓል ዝደፋፍኡ ብዙሓት ምዕባላታት ተቐልቐሎምን ይቐልቐሉን ኣለዉ። ዝያዳ መጽናዕቲ ዘድልዮ ጉዳይ ኮይኑ፡ ኤርትራውያን ነዚ ጉዳይ’ዚ ከንፍትኹ ኣለና ዝብል እምነት ኣለኒ። ምክንያቱ፡ እቲ ድሕሪ ናጽነት ዝሰዓበ ምዕባላታት፡ ወያነ ክሳብ ዝጥዕዎ ይሕንከስ ከምዝነበረ እዩ ዘርኢ። ንምዃኑ ኹ ንናጽነት ኤርትራ እኣምን ነይረ ክብል ከሎ፡ ርእሰ-ተኣማንነታ ዝሓለወት ናጻ ኤርትራ ድያ ትረኣዮ ነይራ ወይስ ሓንቲ ርእሳ ኣድኒና ኣብ ጽላሎቱ ጥራይ ትነብር ኤርትራ? ንሎሚ ናብ መደምደምታ ኣይከቐዳደምን እዩ። ንሎሚ

ኣብተን ኣቶ ገታቸው ዝሰንደወን ነጥብታት እዩ ከተኩር።

ብኣጋጣሚ ዝኸሪ መበል ሻድሻይ ዓመት ሞት ኣቦ ወንበር ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይን ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያን ዝነበረ መለስ ዜናዊ ኣብ ዝተኻየደ ዘተ፡ ኣቶ ገታቸው ረዳ- ኣባል ፈጻሚት ሽማግሌ ህወሓት፡ ብዛዕባ እቲ ህዝባዊ ወያነ ይኹን መለስ ዜናዊ ኣብ ጉዳይ ኤርትራ ዝነበሮም መርገጽታት መደረ ሂቡ ነይሩ። ታሪኽን ሓድግን መለስ ዜናውን ውድቡ ህወሓትን ንኢትዮጵያውያን፡ ብቀንዱ ድማ ንትግራይን ዝምልከት’ኳ እንተኾነ፡ ሎሚ እውን መራሕቲ ወያነ ብሕሳብ ኤርትራ ክረብሑ ይሓስቡ ስለዘለዉ ንገለ-ገለ ካብቲ ኣብ ሓሶት ዝተሰረተ ትንታነ ኣቶ ገታቸውን ዝንቡዕ ኣቀራርብኡን መልሲ ምሃብ ኣገዳሲ ኮይኑ ረኺበዮ ኣለኹ።

ህዝባዊ ወያነን መራሕቱን፡ ብዛዕባ እቲ ቀዳምት መራሕቲ ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዘውረድዎ መዓት ክዛረቡ እንከለዉ “ቐስልኹም ኣይትሕከኹ” ይብሉ። እዚ ኣዘራርባ’ዚ ኣብ መጀመርታ ትሰዓታት ብቐጥታ ካብ መለስ ዜናዊ ዝሰምዓኹዎ ክኸውን እንከሎ፡ ቡባግዚኡ መራሕቲ ወታነን ካድረታቶምን ክደጋግምዎ ይስምዑ እዮም። ኣቶ ገታቸው እውን ኣብቲ ዝተባህለ ዓውዲ-ዘተ ብመገዲ መለስ ኣቢሉ ደጊምዎ እዩ። እቲ እሸጊሩኒ ዘሎ ነገር ግን፡ እዞም ሰባት ግብሮምን መልሓሶምን በበይኑ ዝኸይድ ምዃኑ እዩ።

እቲ ኣብ መበል ሻድሻይ ዓመት ዝኸሪ ነብስሄር መለስ ዜናዊ ኣቶ ገታቸው ረዳ ዘቐረበ መደረ ብፖለቲካዊ ሓሶት ዝዘቐበበ እዩ ነይሩ። ብኣገልጻ ገታቸው ረዳ፡ ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ ምእንቲ ህዝቢ ኤርትራ ክቡር ዋጋ ክፈሉ እዩ። ህወሓት ልዕሊ ሻዕብያ ንህዝቢ ኤርትራ ተሓላቐ እዩ---ወዘተ። እሞ ወያነና ከምኡ ካብ ኮነስ ስለምንታይ ደኣ ዳግማይ ዘይንጥምቐ? ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ኤርትራ ኢልና እንተሰመናዮ ኣየምሕረሉን? ይርሓስኩም እንዳ ገታቸው ረዳ።

ብዝኾነ “ኣቐሳልኩም ኣይትሕከኹ” ይብሉና መራሕትን ካድረታትን ወያነ። ገታቸው ረዳ እውን ነዚ ደጊሙልና። መን ከ ኣሎ ቐስሉ ክሓክኽ ዝደለ? ቁስሊ ዝሕከኽ እኳ ብዘይፍቶት እዩ። ዘሳሊ መርዘታት ትነዝሑልና እሞ ኣቐሳልና ምስ ኣሳሓየና፡ “ኣይ፡ ኣጻፍር’ኳ ዘይብልኩም፡ ንዑ ደኣ በዓልና ክንሓከልኩም” ትብሉና። ሓኪኹምን በናጨርኩምን ከይኣኸለኩም፡ ነቲ ኣቐሳልና ጨውን በርበረን ነስኒስኩምሉ ትሓድጉዎም ናብ ዘይጽወር ቃንዛ ንኣቱ ኮይንና እምበር፡ ኣቐሳልና’ዶ ክንሓከኽ ምመረጽና?

ኣብዚ ንጆይ ዝኸሪ ሞት መለስ ዜናዊ ዝተዳለወ ዓውደ-ዘተ፡ ገታቸው ረዳ ነተን ወያነ ብዛዕባ ኤርትራ ኣብ ዝጃሃረሉ ግዜ ዝደጋግመን ነጥብታት ብዘይ መብርሂ ቡጥቐል-ቡጥቐል ኣቢሉ እዩ ክንውሕጠን ቀሪቡልና። ከምቲ ንፈልጦ፡ ንሓንቲ ምልእቲ ሓሳብ ኣብ ውሽጢ ሕጥቡ-ጽሑፍ ኢኻ ትርጉምን ትረኽቦ። ውልቀ-ፍጻመታት ድማ ኣብ ውሽጢ’ቲ ፈለግ ናይ ታሪኽ እንተዘይረኣኹም ምሉእ ስእሊ ክህቡ ኣይከእሉን እዮም። ኣብዚ ከይጠቐስኩም ክሓልፍ ዘይደለ፡ እዚ ናይ ገታቸው ረዳ ገለጻታት ኣካል ናይ’ቲ ንመንነት ህዝቢ ኤርትራ

ንምርኻስ ከግበር ዝጸንሐ ዝተራቐቐ ዘመተታት እዩ። ህዝቢ ኤርትራ ረብሕኡ ዘይፈልጥ፡ ሰውራ ኤርትራ ንረብሓ ኤርትራ ዘይተኻየደን፡ ኤርትራ ብሳላ ወያነ ናጻ ከምዝወጸት ከስምር ዝህቅን፡ ንዓመታት ምስ ካድረታት ወያነ ኣብ ኢንተርነት ክንካትዓሉ ዝጸንሐና ምዃኑ እዩ።

እቲ ከም ቀንዲ ዓላማ ዘነጻጸሩሉ ፖለቲካዊ ኣካል ሻዕብያ እዩ። ነቲ ንገድሊ ኤርትራ ናብ መፈጸምትኡ ዘብጸሐ ሻዕብያ እንተ ደዊንካ፡ ንገድሊ ኤርትራ ትድውን ኣለቫ ማለት እዩ። ንገድሊ ኤርትራ እንተ ደዊንካ ድማ ነቲ ገድሊ ኤርትራ ዝተቐለሰሉ ዕላማ ተላህሞ ኣለቫ ማለት እዩ። ነቲ ሰውራ ኤርትራ ዘንቀለ ዓላማ ወይ ምኽንያት እንተ ኣፍሪስካ ድማ ናጽነትን ህላውን ኤርትራ ትርጉም-ኣልቦ ትገብር ኣለቫ ማለት እዩ። እዚ እዳድ ዘመተ እዚ ብዝተፈላለየ መልክዓቱ እዩ ዝካየድ። ብርኡይን ሕቡእን ብጉጅለታት ዝተወደበ ኮይኑ፡ ኣብ ቃልዕ ብዝግበር ኮንፈረንሳትን ምውዕዕዕን ከምኡ እውን ቦቲ ኣብ ማሕበራዊ መራኸቢታትን ዝግበር ንጡፍ ምንቅስቃሳት ክግለጽ ይከኣል። ብኣጣቓላሊ ክረኣ እንከሎ፡ ዕላምኡ ኤርትራዊ ሃገራውነት እዩ።

እቲ ዝገርም ድማ፡ እተን ገታቸው ረዳ ዘልዓለን ነጥብታትን ኣቀራርብኡን ምስቶም ናጻ ምዃናም ዝመጸደቐ ዝነበሩ ግን ቋንቋን ፍልስፍናን ወያነ ከስፋሕፍሑ ቀጻሊ ዘመተ ከካይዱ ዝጸንሑ ሰባት ዘቐርብዎ ዝነበሩ ክትዓት፡ ብትሕዝቶ ይኹን ኣቀራርባ ዝፈልዮም ነገር ዘይምንገሩ እዩ። እዚ ድማ ማእከላውነት ዘለዎ ዘመተ ወያነ ገና ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ቀጻሊ ምዃኑ እዩ ዘርኢ።

ኣብ ዝሓለፈ ጽሑፋተይ ወያነ ካብ ኢትዮጵያ ተጸራሪጉ ኣብ ትግራይ ዓሪዱ ከምዘሎን እቲ ሓድሽ ግንባር ናብ ኤርትራ ዝቐንዐ ምዃኑን ገሊጻ ነይረ። እቲ ንርእዮ ዘለና እውን ንሱ እዩ። ሎሚ ወያነ ልዕሊ ኤርትራውያን ብዛዕባ ኤርትራ ክሕለቑን ንብዓት ሓርገጽ ጀብብ ከብልን ይረኣ ኣሎ። ብካድረታቱን መራሕቱን፡ “ስለምንታይ ምስቶም ታሪኻውያን ጸላእቲ ዝምድና ትገብሩ፡ ንሕና ኢና ‘ኳ ኣሕዋትኩም፡ ኣብዚ ኢና ዘለና፡ ኤርትራ ተሸጠት፡ ኣንድነት ዳግም ደም ዘራኡ---ወዘተ” ክብል ንስምዖ ኣለና። ካብ ምስ ኣሕዋቱ ኢትዮጵያውያን ዝመከር፡ ኣብ ኤርትራ ደጀን ክሃንጽ ይጽዕር ኣሎ።

ኣብዚ ዝሓለፈ ዓመታት ብስነሓሳቡ ዝተለኸፉ ብዙሓት ኤርትራውያን ኣፍርዮ ስለዘሎ፡ ነቲ ዋርሳይ ኤርትራ ዝኾነ መንእሰይና ናብቲ ንወየንቲ ካብ ስልጣን ዓልዮ ኣብ መቐለ ከም ዝሸምቐቁ ዝገበርም ማዕበል ናይ ቁሮን ፋኖን ክልውጦም ይፍትን ኣሎ። ከምቲ ቅድሚ ሕጂ፡ ነቶም [ብሰሜን ዘስግኡና ኣኸረርቲ](#) ዝበልከዎ፡ ሕጂ እውን ነቲ ብደቡብ ዝቀላቐል ዘሎ ወያነ፡ ኢድካ ኣክብ፡ ሽግርካ ምስ ኢትዮጵያውያን ተዛቲኻ ጥራይ ኢኻ ትፈትሉ፡ ናይ ኤርትራ ውሽጣዊ ጉዳያት ንኤርትራውያን ይምልከት ክብሎ እደሊ። ክንደይ ግዜ ዘይተገኸና!! ከምቲ ወትሩ ዝብሎ ምስ ህዝቢ ትግራይ ባእሲ የብልናን። ኣብ መንጎ ህዝብታት ዝምዕብል ዘሎ ምሕዝነት ክተባባዕ ኣለዎ። እንተ በዓል ገታቸው ረዳ ግን ካብ ዝባንና ክወርዱ ኣለዎም።

ናይ ወያነ ቀልባዕባዕ ደኺምናሉ ኢና። ሓዲኡ ክመርጽ ኣለዎ። ነጻሁ ንሰላም እንተቐረበ ምሓሸ። ኣቐሳልና ካብ ምብሕጫር ክቐጠብ ጥራይ ኢና ንሓቶ። እቲ ንኤርትራ ገይረዮ ዝብሎ ምምጽዳቕ ምስቲ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዘውረዶ ዕንወት ከመዘዘን እንከሎ ብፍጹም ክደቐቐስ ኣይከእልን። ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ብዝወረደ በደልን ክሳራርን ወያነ እቲ ዝኸፍኦ ስርዓት ኢትዮጵያ ኮይኑ ኣብ ታሪኽና ከምዝገብ እዩ። ብዛዕባ እዚ ዘጠራጥር የብለይን። ቅድሚ ሕጂ፡ ህዝቢ ኤርትራ ይኹን ሻዕብያ ምስ ወያነ ዝገበርዎ ዝምድና ኣዕናዊ ውጽኢት እዩ ኣኸቲሉ። ካብዚ ተመኲርና፡ ብድሕሪ ሕጂ ዝግበር ዝምድናታት፡ ምስ ኩሎም ሓይልታት ኢትዮጵያ ዝተዛነቐ ክኸውን ኣለዎ።

ሓጺር መልስታት ንኣቶ ገታቸው ረዳ

ገለ ካብቲ ኣቶ ገታቸው ረዳ ኣብ ኣቐሳልና ዝነስነሶ ጨው-በርበረን ቀመማ-ቐመምን እስኪ ንርኢ። ኣብ ጠቕሲ ኣትዩ ዘሎ፡ ዝበዝሕ ቃላት ገታቸው ኮይኑ ግን ብናተይ ድግማ እዩ ተጻሒፉ ዘሎ። ስለቲ፡ ቃል-ብቃሉ ዝጥቀስ ዘሎ ከምዘይኮነ ክሕብር ኣፈቱ።

1. “ተሓኤን ህግሓኤ (ELF/EPLF) ድሕሪ ናጽነት ንህዝቢ ኤርትራ ከምዘይጠቐማ መለስ ይዛረብ ነይሩ”

ከምዚ ክብል እንከሎ ህወሓት ፍሉይ ፖለቲካዊ ስነ-ሓሳብን ኣወዳድባን ዝነበሮ የምስል። እተን ንህግሓኤን ንወያነ ዝፈላልዩ ዝነበሩ ክልተ ነገራት ነይረን። ንሰን ድማ ህግ ንምንጻል ትግራይ ይቃወም ነይሩ። ብሄራዊ ሕቶ ትግራይ ኣብ ውሽጢ ደሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ

ክፍታሕ አለዎ ይባል ነይሩ። እቲ ካልኣይ ነጥቢ፡ ኣብ ወተሃደራዊ ስትራተጂ (doctrine) ዝነበረ ፍልልያት እዩ። ንሱ እውን ወያነ ደኣ ንምፍልሳፍ የምጸእ ኮይኑ እምበር፡ ቁመና ክልቲኣን ውድባትን ኣብ ኤርትራን ትግራይን ዝነበረ ወተሃደራዊ ክውንነትን ዝፈላለ ስለዝነበረ እዩ። እንታይ ዓይነት ወተሃድራዊ ስትራተጂ ትኸተል ዝውስን እቲ ውዳዕ ወተሃደራዊ ክውንነት እዩ። እቲ ወተሃደራዊ ክውንነት ድማ ኣብ ትግራይ ኤርትራ ዝተፈላለየ እዩ ነይሩ። ብሰፊሖ ኣብቲ ካልኣይ ክፍል ክምለሶ እዩ። ኣብ ፖለቲካዊ መዳይ፡ ክልቲኣን ውድባት ብዙሕ ዝፈላልዩን ኣይነበረን። ክልቲኣን ተኸተልቲ ናይ ጸጋም ፍልስፍና እየን ነይረን። ክልቲኣን ውድባት ብምስጢራዊ ሰልፍታት ይምረሓ ነይረን። እኣ ደኣ ወያነ ነቲ ዝኸረረ ናይ ኣልባንያ ኮሙኒዝም ዝቐድሐ ውድብ እዩ ነይሩ።

ኣብ ህዝባዊ ኣወዳድባን ምሕደራን ይኹን ኣብ ኣሰራርጻን ቅርጺ ውድብን፡ ኣብ ወተሃደራዊ ታዕሊምን ኣተሃናንጻ ሰራዊትን ወተሃድራዊ ቋንቋን ባህልን ኣመላኻኻታን---ወዘተ፡ ህወሓት ቅዳሕ ናይ ህግሓኤ እዩ ነይሩ። ናተይ ዝብሎ መበቆላዊ ፍልስፍና ይኹን ግብራዊ ኣሰራርሓ ኣይነበረን። ስለ'ዚ፡ ኣብ ምምሕዳር ህዝቢ ከይተረፈ፡ ካብ ባይቶ ዓዲ ጀሚርካ ክሳብ ኣውራጃ፡ ኣብ ወተሃድራዊ ኣወዳድባ ድማ ካብ መስርዕ ጀሚርካ ክሳብ ብርጌድ፡ ኣብ ሰማንያታት ንተጋደልቲ ክልቲኡ ውድባት ንዝረኽንቦ ሰብ፡ ወይ ኣብቲ ክልቲኣን ውድባት ዝቐጻጸርዎ ዝነበሩ ገጥራት ትግራይን ኤርትራን ንዝተዛወረ፡ ኣብ ርእየተ-ዓለም ይኹን ኣብ ግብራዊ ኣሰራርሓ ዝፈላለ ነገር ኣይምረኽቦን ነይሩ። ኣብ ተጋደልቲ ክልቲኣን ውድባት እንተመጸና እውን፡ ብዘይካ ላህጃን ጋንባለን (ናቶም ነቂሕ ናትና ሓጺር) ክፋፍ (ናቶም ክልተ ካዛና ናትና ሰለሰተ ካዛና ዝሕዝ ብሽክለት (ሎቆታ)፡ ንሕና ሽዳ ንሶም ጥላም፡ ካልእ ዝፈላለ ነገር ኣይነበርናን። ስለ'ዚ፡ ኣብ ፖለቲካ መጻእካ፡ ብዘይካ እቲ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ናይ ብሄር ሕቶ፡ ካልእ ከልዕልዎ ዝኸለሉ ዝፈላለ ነገር ኣይነበረን። ኣብኡ እውን ህዝባዊ ግንባር ንመሰል-ርእሰ ውሳኔ ህዝቢ ትግራይ ካብ መጀመርታ ክሳብ መጠረሻታ ኣሚኑ እዩ። ኣብ ፖለቲካዊ መርሓ ሕንጻጽ እንተመጸና፡ ብኣንጻር እቲ ኣቶ ገታቸውን ወየንትን ዝብልዎ ንሕና ናብ ህዝባዊ ደሞክራሲያዊ መንግስቲ ዝወስድ ንጹር ሃገራዊ ፕሮግራም ነይሩና። ወያነ ግን ኣብ መንጎ ምምስራት ረጉብሊ ትግራይን ምቕጽጻር ምሉእ ኢትዮጵያን ኣብ ሰንፈላል እንከሎ እዩ ውድቀት ደርግ ዘርከቦ። ኣየናይ ዝጃሃረሉ ንጹር ፖለቲካዊ መስመር ነይሩዎ ኮይኑ እዩ ገታቸው ክንድ'ዚ ዘጸምመና ዘሎ?

ኣብቲ ግዜ እቲ ከይተረፈ፡ ንህግሓኤ ከም መሰል ብሄራት ዘየኹብር ብርጅዎዊ ሰውራ ይገልጽዎ ነይሮም። ጸኒሕና ማለት ወያነ ንኢትዮጵያ ምስ ተቐጻጸረ ከም ዝረኣናዮ፡ እቲ ወያነ ንኤርትራ ሓዚኣዎ ዝነበሩ ብሉጽ ፖለቲካ፡ እቲ ሎሚ ንኢትዮጵያ ኣብ ሓደጋ ኣውዲቐ ዘሎ ናይ ኤትኒክ (ጎሳ) ፖለቲካ እዩ። በዚ መሰረት ከኣ እዮም ክሳብ ሎሚ፡ ኤርትራ ብብሄራት ክትመቐቐል ዝጸዕሩ ዘለው። እዚ እዩ እቲ ወያነ ንኤርትራ ክልግስዎ ዝኸለሉ ማይ ዘይጠግሞ ፖለቲካ።

2. “ምስ ህግሓኤ፡ ንጠቕሚ ህዝቢ ኤርትራ ተባሂሉ ሰልታዊ ብዝኸነ መገዲ ምሕዝነት ይግበር ነይሩ። ንህዝቢ ኤርትራ ዘይጠቕም ናጽነት ንኢትዮጵያ እውን ጎዳኢ እዩ ኡሉ መለስ ይኣምን ነይሩ”

ህወሓት ምእንቲ ናጽነት ህዝቢ ኤርትራ ኢሉ ሕሰም እናኸኣለ ምስ ህግሓኤ ክሰርሕ ይግደድ ነይሩ ይብላና ኣሎ ኣቶ ገታቸው ረዳ። እቲ ሓቂ ግን ህወሓት ምእንቲ ህላወኡ እዩ ምስ ህግሓኤ ክሰርሕ ዝተገደደ። ህወሓት ንትግራይ ንምግንጻል እዩ ዝቃለስ ነይሩ። ብዛዕባ ኢትዮጵያ ዝግጠ ነገር ይኹን ንኢትዮጵያ ወኪሉ ከሃረብ ዝኸለል ዓቕሚ ይኹን ቐምና ኣይነበሮን። ህግሓኤ ካብ ወያነ ሓሊፉ ምስ ብዙሓት ውድባት ኢትዮጵያ ርክባት ነይርዎ እዩ። እዚ ገይርና ወይ እዚ ኣበርኪትና ምባል ደኣ ኣይባህልና ኮይኑ እምበር፡ ግደ ሓቕስ፡ ህላወ ህወሓት ብቐጥታ ምስ ህላወ ህግሓኤ ዝተኣሳሰር እዩ ነይሩ። ወያነ ካብ ኣቢጋግስኡ ጀሚሩ ክሳብ ኣዲስ ኣበባ ዝኣቱ፡ ህግሓኤ ካብታ ንእሽቶ ዓቕሙ የካፍሎ ነይሩ እዩ። ካብ ታዕሊም ተጋደልቲ ጀሚርካ ክሳብ ምልመላ ፍሉይ ኣሃዱታት፡ ከም ስለያ፡ ሃንደሳ፡ ሕክምና፡ ከቢድ ብረት፡ ራዲዮ ርክብን ጠለፋን፡ መካኒክ ጋራጃት፡ ሙዚቀኛታት---ወዘተ ገለ ካብቲ ዝጥቀስ እዩ። ድምጺ ሓፋሽ ክትምስረት እንከላ፡ ገና ኣብ ተንዳን ኣብ ጉዕዞን እንከላ፡ ህዝቢ ትግራይ ምእንቲ ድምጹ ክስማዕ ብምባል ህዝባዊ ወያነ ፕሮግራምቱ ክፍንወላ ኣፍቂዱስ ጎስጓስ የካይደላ ነይሩ እዩ። ህዝባዊ ግንባር ኣጽዋር ዘፍርየሉ ፋብሪካታት ኣይነበሮን። ግን እግሪ መትከሊ ዝኸውን ካብቲ ካብ ጸላኢ ዝምንዘዎ ዝነበረ ኣጽዋር ዓቕሙ ዘፍቅዶ ወፍዩ እዩ። ብዝኸነ፡ ክልቲኣን ውድባት ዝበዝሕ ኣጽዋረን ካብ ጸላኢ ዝተመንዘዐ እዩ ነይሩ።

ዝበዝሑ ካብቶም ኣብቲ ናይ 1998-2000 ኩናት ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ናይ ጽልኢ ዘመተታት ዘካይዱ ዝነበሩ ናይ ፕሮፓጋንዳን ስነጥበብን ክኢላታት ኣብ ሳሕል ዝጀመሩ እዮም ነይሮም። ዝበዝሑ ካብቶም ብደረጃ ኮሎኒያልነትን ጀብነራልነት ነቲ ኩናት ዝመርሑ ዝነበሩ ውልቀሰባት ብዝተፈላለዩ ክኢላታት ኣብ ሳሕል ዝተመልሙሉ እዮም ነይሮም። ወያነ ሰልታዊ ምሕዝነት ክብል ከሎ፡ ህግ ግን

ብእስትራተጂካዊ ደረጃ ይሰርሱ ነይሩ። ወያነ ብፍርቀ-ልቡ ከዋሳኔ እንከሎ፡ ህግ ግን ብምሉእ ልቡ እዩ ነቲ ምሕዝታዊ ጉዳይ ዝሕዞ ነይሩ። እዚ እዩ እቲ መሰረታዊ ምንጫ ናይ'ዚ ኣብ መንጎ ወያነን ህግሓኤ ዝነበረን ዘሎን ግርጭት። እቲ ሓደ ብምሉእ ልቡ ክሰርሱ እንከሎ እቲ ካልኣይ ግን ብተንኮልን ብፍርቂ ልቡን እዩ ክኸይድ ጸኒሑ።

3. “ተሓኔ ይኹን ሻዕብያ ኣንጻር ናይ ገዛእ ርእሶም ኣንጻር ረብሓ ህዝቦም ከይዶም እዮም። ንኣብነት ኣብ 1989 ወተሃደራት ኢትዮጵያ ዕልዋ መንግስቲ ኣብ ዝፈተኑሉ፡ ህዝባዊ ግንባር ቶኸሲ ደው ከብልን ክተሓባበርን ወሲኑ”

ኣቶ ገታቸው እንታይ ክብል ከምዝደለየ'ኳ ፍሉጥ እዩ። ህግሓኤ ኣንጻር ጠቕሚ ህዝቢ ኤርትራ ዝኸይድ ስጉምቲ ወሲዱ፡ ንህዝቢ ኤርትራ ከዲዕዎ እዩ ዝብል ዘሎ። እቲ ሓቂ ግን ከምኡ ድዩ? እስኪ ነዚ ዝስዕብ ትረኻ ንርኣ።

ሀ- ኣብ መንጎ ኣብ ኩናት ዝኣትዉ ወገናት ርክባት ክግበር፡ ናይ ቶኸሲ ደው ምባል እማመታት ክገብሩን ክተግብሩን ልሙድ እዩ። በይናዊ ይኹን ክልተኣዊ ቶኸሲ ደው-ምባል ንዝተፈላለዩ ምክንያታት፡ ማለት ንታክቲካዊ ግምታት ክግበር ይኸእል ወይ እውን በሃርያዊ ሓደጋ ምስ ዘጓጎፍ ሲቪል ህዝቢ ረድኤት ክረክብ ተገሂሉ። ህግሓኤ ዕድል ስለዘይረኸበ እምበር ኣብ 1974፡ 1977፡ 1981፡ 1985---ወዘተ፡ ጉዳይ ኤርትራ ብሰላም ክንፈትሖ ቶኸሲ ደው ነብል ዝብል ወገን እንተዝረከብ፡ ንመሰል ር/ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ ክሳብ ዘይተጸረረ፡ ማለት ህዝቢ ኤርትራ ብዘይ ዕቃብ ድሉቱ ክገልጽ ዘፍቅድ መድረኽ ዝኸፍት ኩነታት እንተዝፍጠር፡ ቶኸሲ ደው መበለ ነይሩ። ህግሓኤ፡ እቲ ዝግበየ ጸርን ምረትን ክሳራ-ታትን ናይ'ቲ ስርዓት መንግስቲ ሃይለማርያም ዝግለወ እሞ ደሓር ወያነ ዝረብሓሉ ኩናት ዝተሸከመ ሓይሊ እዩ ነይሩ። ኣብ ካልኣይ ክፋል ናይ'ዚ፡ ጽሑፍ ነቲ ኣብ ኤርትራን ትግራይን ዝነበረ ኣሰላልፋ ሓይሊ ጸላኢ፡ ብመንጻር ዓቕምታትን ኣሰላልፋ ክልቲኣን ውድባት ብምርኣይ፡ ኤርትራውያን ክሳብ ክንደየናይ ኣደራዕ ናይ'ቲ ብ1991 ዝተደምደመ ኩናት ከም ዝተሸከመ ከርኢ ክፍትን እዩ። ወያነ ግን ንገድሊ ኤርትራ ናብ ጥሙሖ ማለት ናብ ሪፑብሊክ ትግራይ ንምብጻጵ ይጥቀሙሉ ስለዝነበረ፡ ክሉ ግዜ ኣብ ኣሰራርሓ ህግሓኤ ኢዱ ክእቱ እዩ ተራእዩ። ኣብ ታሕቲ ከምዝረኣ፡ እቲ ናይ 1989 ናይ ዕልዋ ፈተነ ብመስዋእቲ ህግሓኤ ዝመጸ እዩ ነይሩ። ወያነ ኣብ ዘይወግሎ ውራይ ገባርን ሓዳግን ኮይኑ ክቕርብ ምርኣይ ዘገርም ኣይኮነን።

ለ- ስርዓት ደርግ ይኹን እቶም ነቲ ሰራዊት ዝመርሑ ዝነበሩ ጀነራላትን፡ ንህግ እዮም ከም ቀንዲ ተቐናቓናይ ቆጶሮ ምስኡ ንዓመታት ክረባረቡ ዝጸንሑ። ስለ'ዚ ምስ ሻዕብያ ርክባት ክገብሩን ቶኸሲ ደው ኣቢሎም ናብ ምዝርራብ ከምርሑ ምውሳኖም ክድገፍ ዝነበሮ እዩ ነይሩ። እቲ መስርሕ ንመሰል ርእሰ-ውሳኔ ህዝቢ ኤርትራ ክሳብ ዝሕመነ ህግሓኤ ክሰማማዕ ጸገም ክነበሮ ኣይክእልን። ህወሓት ከም ቀንዲ ተጻዋታይ ዘይምቕጻሩ ኣሕራቕኞ ክኸውን ይኸእል። ግን እቲ ርክብን ናይ ቶኸሲ ደው ምባልን ውሳኔ ህግ ዘንቀሎ ሕርያ ኣይነበረን። እቶም ጀነራላት ዝገበርዎ እዩ ነይሩ። ህወሓት ስርዓት ደርግ ተጸጊኑ እንተቐጸለ፡ ንጉዳይ ኤርትራ ፈቲሖ ንጉዳይ ትግራይ ግን ኣንጠልጢሉ ከትርፎ እዩ ዝብል እምነት ስለዝነበሮ ነቲ ርክባት ክነጽግን ክቃወምን ባህርያዊ እዩ።

ሐ- ህወሓት ኣብ ኣካባቢ 1983 ክሳብ ምድምሳሰ ናደው እዝ (1988) ምስ ህግሓኤ ናይ ስራሕ ርክብ ኣይነበሮን። ንዓመታት ኣብ ኤርትራ ደማዊ ኩናት እንዳተኸየደ፡ ጸቕጢ ከጉድል ዝኸእል ስርሒታት እውን ኣይገበረን። ኣብ ውሽጣዊ ጽራቱ ዘተኮረ ሰሚናራት፡ ኣስተምህሮታት፡ ኣኼባታት ክገብር እዩ ሓለፉዎ፡ ኣብ ትርፌ ግዚኡ ድማ ህግሓኤ ንምድኻምን መተካኢታ ንምምልማልን ክሰርሕ ጸኒሑ። ስለ'ዚ፡ ህግ እዩ ንሕቕ ደርግ ዝኸርተመን ነቲ ክግበር ዝተፈተነ ዕልዋ መንግስቲ ምክንያት ዝኾነን። ከምቲ ዝኣመሰለ ልዑል ምስጢራዊ ስራሕ ምስ'ቲ ሸው ናብ ልቡ ዝምለስ ዝነበረ ህወሓት ከወሃህድ ጸገም ከምዝፈጥር ፍሉጥ እዩ ምክንያቱ ቀጻሊ ምውሃድ ወተሃደራዊ ስራሕታት ይኹን ምስጢራት ናይ ምክፋልን መደባት ዕዮን ምምሕዳራዊ ቅርጽን ዘተኣማምን ሰንሰለት ርክብን ኣይጸንሐን ክኸውን ይኸእል። ክልቲኣን ውድባት ሸው እዩን ዳግመ-ርክባት ጀሚረን ዝነበራ።

መ- ርክብ ህዝባዊ ግንባርን ጀነራላት ደርግን ንህዝቢ ትግራይን ቃልሱን ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ዘእቱ ክሳብ ዘይኮነ፡ ንህወሓት እንታይ ቕንጥይዎ ክሳብ ክንድ'ዚ ዘሕምሞ? ደሓር ከኣ፡ ጀነራላት ደርግ ነቲ እማመ ዘቕረቡ፡ ህግሓኤ ዕድል ክህቦም (ኣብ ኤርትራ ጸቕጢ ከፍክሰሎም) ከምኡ እውን ገለ ክፋል ናይ'ቲ ኣብ ኤርትራ ዝነበረ ሰራዊቶምን መራሕቱን ኣብቲ ዕልዋ መንግስቲ ክሳተፉ ስለዝደለዩ እዩ እቲ ቀንዲ ናይ ቶኸሲ ደው ምባል ሕቶ ዝመጸ። እቲ ስርሒታት እውን ብጉድለት ምድላውን ስጡም ናይ እዝን ቕጽጽርን ሰንሰለት ዘይምንባርን እዩ ተኸሊፉ እምበር ወያነ ብዝገበሮ ስራሕ ኣይነበረን።

4- “ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ቅልቁል አፉ አይድፋእን’ ኢሉ ጽሑፍ መለስ ”

ብ1986 ወይ 87-ብዛዕባ እዚ መለስ ጽሑፍዎ ዝበሃል ዝነበረ መጽሓፍን ብዛዕባ እቲ ወያነ ኣንጻር ህግሓኤ ዝገብሮ ዝነበረ ጎስጓስን ኣብቲ ዝነበርኩዎ ቦታ ብሓደ ኣባል ፖለቲካዊ ቤት ጽሕፈት ህግሓኤ ሰሚናር ተኻዪዱ ነይሩ። ከም ዝዝከር፡ ብሓደሩ ነቲ ኣርእስቲ ናይቲ መጽሓፍ ገዲፍካ፡ ብትንታነ መለስ ዜናዊ እንተዝነበር፡ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ድሮ ቁልቁል አፉ እዩ ተደፊኡ ነይሩ። ምኽንያቱ፡ ብመሰረት ትንታነ መለስ ዜናዊ፡ ህግሓኤ ህዝባውነት ዘይነበሮን ቅነዕ ዕላማ ዘይውንን ብርጅዋዊ ውድብ እዩ ነይሩ። ህዝባውነት ዘይብሉ ሰውራ ድማ ንቁልቁል አፉ ምኽኒ መለስ ስሒትዎ ክኸውን ኣይክእልን። እቲ መጽሓ ብቐንዱ ነቲ ብፕሮፈሰር ተስፋጺዮን መድሃነ ዝተጻሕፈ መጽሓፍ ንምእራም ዘይኮነስ፡ ንፕሮፈሰር ተስፋጺዮን ከም መበገሲ ወሲዱ፡ ህዝቢ ኤርትራን መራሕቲ ውድባቱን ይኹኑ ምሁራቱ ኣይጠቐሙን፡ “እቲ መድሃነኹም ዝኸውን ንሕና እንምርቕ ውድብን ንፋስና ዝሸኸዩ ሰነ-ሓሳብን ጥራይ እዩ” ዝብል እዩ ነይሩ። ስለ’ዚ፡ እቲ መጽሓፍ ሻዕብያ ንምንጻል እዩ ክጥቀሙሉ ፈቲኑ። መለስ ነቲ መዳራይ ዘዩድልዮ ኣብ ጎድኒ ሰውርኡ ተሰሊፉ ዝዋደቐ ዝነበረ ህዝቢ ኤርትራ ብዛዕባ ኣበራት ህግሓኤ ከምህሮ ቅርብ ዒብ ክገብር ይግበእ ነይሩ። ግን ኣመል ወያነ ኮይኑ ክሳብ ሎሚ ዒብ ዝበሃል ርኢናሎም ኣይንፈልጥን። መለስ ዜናዊ ንህዝቢ ኢትዮጵያን ምሁራቱን ብዛዕባ ኤርትራ ዝነበሮም ተረድኦ ዘመሓይሽ ኣበርክቶ ገይሩ እንተዝነበር ክንደይ ምሓሸ። ግን ብኣንጻሩ፡ ንፕሮፈሰር ተስፋጺዮን ከም ምኽንያት ገይሩ፡ ህዝቢ ኤርትራ ኣንጻር ሰውርኡ ክውይን እዩ ጎስጉሱ። እዚ እዩ እቲ ሓቂ ሓላይ ተመሲልካ ድራሮም ወደኣሎም ዝግይነቱ!

ክሳብ ምድምሳስ እዝ ናደው (1988)፡ ነቶም ካብ ናይ ደርግ ወተሃደራዊ ግፋ ዘምልጡ ዝነበሩ መንእሰያት ንኣዋርሕ ኣብ ደጀኑ ግጥብ፡ ኣንጻር ህግሓኤ ክስለፉ ከእምኖም (indoctrinate) ይፍትን ነይሩ። ኣብ ልዕሊ እቶም ኣብ ሱዳን ይኹን ኣብ ትግራይ ዝቐመጡ ዝነበሩ ኤርትራውያን፡ ኣንጻር ህግሓኤ ዝቐንዎ ሰፊሕ ዘመተ የካይድ ነበረ። እታ ዘወጣውጣ ዝነበረ ዶኩመንት ድማ እዛ ብመለስ ዜናዊ ተጻሒፉ ትበሃል ዝነበረት መጽሓፍ እያ ነይራ። ከዓብዩ ደኣ ኣይክእሉን እምበር መተካእታ ህግሓኤ ዝኹኑ ውድባት ኤርትራ እውን ጠፋጢፉ እዩ።

ቀንዲ ዕላማ ወያነ፡ ነቲ ዝበዝሐ ጸር ናይቲ ኩናት ተሰኪሙ ዝነበረ ህዝባዊ ግንባር፡ ምስ ህዝቡ ብምንቋትን ኣቓልቦኡ ካብቲ ተተሓሒዞ ዝነበረ ሓርነታው ኩናት ተኣልዩ ናብ ጓል መገዲ ክእለ እሞ ናብ ደረጃ ወያነ ክወርድ እዩ ነይሩ። ኣብ ውሽጢ እቲ ክሉ ወያነ ዘልዓሎ ናይ ፕሮፓጋንዳ ደርግን ጫውጫዎታን፡ ህግሓኤ ሓንቲ ምልእቲ ሓሳብ ጥራይ እዩ ኣውጺኡ። “ ዝበሃል ስለዝሰለፍ ዘይኮነስ፡ ትም ክንብል ስለዝመረጸና እዩ” እትብል ብድምጺ ሓፋሽ መለሱ። እቲ ኣብቲ ምሽት ነቲ ሰሚናር ዝመርሐ ኣባል ፖሊት ቢሮ እውን ተመሳሳሊ መልሲ እዩ ነይሮዎ። ክንዕን ቀንዲ ጸላኢና ስርዓት ደርግ ምንባሩን፡ ወያነ ግዜኡም ወሲዶም ልቦም ከዕብዩ ተስፍኡ ምንባሩን ምስእም ኣብ ፕሮፓጋንዳዊ ሓሸውዩ ከምዘእቶ እዩ ገሊጹልና።

5- " ወያነ፡ ንናጽነት ኤርትራ ኣሸሓት ከፈሉ፡ ኣብ ናቕፋ ብሓባር ምስ ኤርትራውያን ተቐቢሮም ኣለዉ"

እዚ ዘረባ እዚ ወያነ ዝደጋግሞ እዩ። ኣብዚ ቀረባ እዋን እውን ኣብ ትግራይ ኣብ ዝተገብረ ሰላማዊ ሰልፊ፡ እቦ ወንበር ህወሓትን ምክትል ኣማሓዳሪ ክልል ትግራይን ዝኹን ዶ/ር ደብረጽዮን ገ/ሚካኤል ኢልዎ እዩ። ኣቶ ገታቸው ረዳ እውን ኣብዚ ንጋይ ዓመት ዝኸሪ ነብሰሃር መለስ ዜናዊ ዝተኻየደ ዓውዲ-ዘተ ደጊምዎ ኣሎ። ክልቲኣኦም መራሕቲ ወያነ ግን ኤርትራውያን እውን ኣብ ኢትዮጵያ ከም ዝተሰውኡ ከይገለጹ እዮም ሓሊፎም። እቲ ነገር፡ ወያነ እዩ እቲ ሓጋዚ ዝነበረ ንምባል እዩ። ስርሒት ፈንቅል ብወያነ እዩ ተግዊቲ ኢሎም ዝተማጎቱኒ ትግራይት ኣለዉ። እዚ ጥራይ ዘይኮነስ፡ ንዝኹን ትግራይ እታ መጀመርያ ትወጻ መሓበኒት ቃል እዛ “ ብዘይ ሓገዝ ወያነ ኤርትራ ሓራ ኣይምኹነትን” ትብል እያ። ዝበዝሕ ነቲ ዝተደጋገመ ሓሳት ከም ሓቂ ስለዝተቐበሎ እዩ። ክተእምኖ እውን የጻግመካ እዩ። ግን ስለምንታይ ክሳብ ክንድ’ዚ፡ ምሕሳው? ዝሕበኩሉ ናይ ገዛእ ርእሶም ታሪኽን ፍጻመታትን ውዕሎን የብሎምን እንድዮም እዘም ሰባት?

ብዘይዳ ኣብቲ ካልኣይ ክፋል ክጠቐሱ እዩ። ግን ክልቲኣኦም ህዝብታት ንናይ ሓባር ጸላኢ ክስዕሩ ብሓባር ሰሪሖም እዮም። ተጋደልቲ ክልቲኡ ግንባራት ኣብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብሓባር ተዋዲቆም እዮም። ህዝቢ ትግራይ ንጽቡቕ ህዝቢ ኤርትራ ጸልዩን ተወፍዩን እዩ።

ህዝቢ ኤርትራ እውን ጎጂቶች ህዝቢ ትግራይ ብተመሳሳሊ ዓቕሙ ዝኸኣሎ ዘበለ ገይሩ እዩ። ይኹን እምበር፡ በዚ እንተ ዝድምደም ከመይ ምጠዓመ ነይሩ!!

እቲ ሓቂ ግን፡ እዚ ኣብ ቃልሲ ዝተጠርየ ምሕዝነታት ክልቲኦም ኣህዛብ፡ ንዘላቂ ሰላም ክጠቕም ኣይከኣለን። ወያነ ንህዝቢ ኤርትራ ካብ ኢትዮጵያ ከባርር እንከሎ፡ ህዝቢ ትግራይ “ኖእ፡ ኣሕዋትና እዮም” ኢሉ ንመራሕቱ ኣይዓገተን። እኳ ደኣ ህጻናትን ነብሰጾራትን ናብቲ ብፈንጅታት ተኸሊሉ ዝነበረ ኣጻምእ በረኻ ክድርበዩ እንከለዉ፡ ካብ ትግራይ ጎጂቶች ኣዝኸውን ተቓውሞ ኣይተራእየን። ብኣንጻሩ ደኣ እዮም ካልኣት ኣህዛብ ኢትዮጵያ እዮም ንብረት ኤርትራውያን ኣብ ምሕባእ ይኹን ስንቂ ኣብ ምቕባልን ካልእ መሳሰሎታት ኣብ ምልጋስን ዓቕሞም ዘበለ ሓዛት ዝገበሩ።

ኩናት 1998-2000 ኣዝዩ ዘሕዝንን ኮይኑ ክነብር እዩ። ምኽንያቱ እዮም ትማሊ ብሓባር ዝተቐለሱን ብሓባር ዝተሰውኡን ህዝቢ ኤርትራን ህዝቢ ትግራይን፡ መራሕቶም ነጋሪት ኩናት ምስ ወቕዑ፡ ነንሕድሕዶም እዮም ተፋሊሶም። ጭካኔ ብዝመልአ ነድሪ’ኳ። እዚ እዩ እቲ መሪር ሓቂ። “ኣሕዋት ኢና” ዝብል ዘረባ ንናይ ትማሊ ህልቂት ክነወግድ ኣይጠቐመናን። ሎሚ እውን ካብ ልቢ ዝነቐለን ኣብ ጽኑዕ ሕጋውን ትካላውን ባይታ ዘይተመስረተ እንተዘይኮይኑ ንኻልእ ቀዛሬ ኩናት ኣይከገትእን እዩ። እዚ እዩ እቲ ክንውሕጦ ዘለና ዕረ። ካብ ታሪኽ ክንመሃር ይግባእ።

እዚ ዝኸነሉ ምኽንያት፡ ክልቲኦ ህዝብታት ብባህሪኦም ባሃማት ስለዝኾኑ ኣይኮነን። እንታይ ደኣ፡ እቲ ኣሕዋት ኢና ኢሎም ዝሕበኑሉ ዝምድና ኣብ ድልዳል ባይታ ዝተሰረተ ኣይኮነን። ህዝቢ ትግራይ ንህዝቢ ኤርትራ ብቲ ብዝሓተ-ብሄራዊ መልክዑ ክርእዮን ክቕበሎን ኣለዎ። ኤርትራውያን ደቂ ከበሳ ካብቲ ምስ ትግራይ ዘለዎም ዝምድና ምስቶም ኣብ ዶብ ሱዳን ዝነበሩ ቢንዓምርን ሕዳረብን ደቂ-ሃገርም ዘለዎም ዝምድና ዝጠበቐን ዝተረረን ከምዝኾነ ትግራይ ክቕበልዎ ኣለዎም። ኩሉን ኣብ ጫፋት ዝነበሩ ኣፍሪቃውያን ቀበላታት ወይ ብሄራት ምስተን ኣብ ስግር መዳውብቲ-ሃገራት ዝነበሩ ቀበላታትን ብሄራትን ናይ ደምን ታሪኽን ምትእስሳር ኣለወን። ግን ከም ዜጋታት ናይተን ዝምልከተን ልኡላውያን ሃገራት ኮይነን ተኸባቢረን ይነብሩ። ኣብ መንጎ ሃገርነትን ብሄርነትን ዘሎ ሚዛን እንተተመዛቢሉ፡ ክሉ ግዜ ናይ መንነት ቅልውላው ዘንቀሎ ኩናት ቀጻሊ ክኸውን እዩ። ስለ’ዚ፡ ትግራይ ብመጀመርያ ምስ ኣሕዋትኩም ኢትዮጵያውያን እሞ ሰላም ግበሩ፡ ድሕርኡ ምስ ኤርትራውያን ትገብርዎ ዝምድና ርጉእን ርጠብን ይኸውን።

ከም ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝሓመሰሉ ሕ/ሰባት ሰንኮፋት (fragile) እዮም። ግርጭታት ዝፈትሑሉ ኣልያት (mechanisms) ዘየማዕበሉን፡ ድልዳል ፖለቲካውን ሕጋውን ትካላት ዘይብሎምን፡ ዝበሰለ ክኢላውን ምሁራውን (intelligentsia) ዓቕምታት ዝጎድሎምን ስለስለዝኾኑ፡ ብቐሊሉ ብሰራማት ፖለቲካኛታት ናብ ሓዊ ክጥበሱ ዝኸኣሉ ሕ/ሰባት እዮም። ታሪኽ ናይ’ዚ ዝሓለፈ ናይ ቀረባ እዋናት እውን ነዚ ሓቂ እዚ ይምስክር።

6- “ኩናት ንመንእሰያት ስለዝቐዘፍ መለስ ዜናዊ ነቲ ዝነበረ ናህሪ ከህድእ ይደሊ ነይሩ፡ መንግስቲ ኤርትራ ንምእላይ ብብጻቱ ምድፍፋእ ይግበረሉ ነይሩ” ይብል ኣቶ ገታቸው ረዳ።

እንታይ እሞ ክጠቕም፡ ድሕሪ ማይ ኣብ ባዓቲ ከምዝበሃል፡ ዓስርተታት ኣሸሓት መንእሰያት ዝቐዘፈ ኩናት ዘካየደ መራሕ እዩ ነይሩ። ተመሊሱ ድማ “ትርጉም ዘይነበር ኣዕናዊ ኩናት” ኢሉ ከኣ ተዛሪቡላይ። ኣሸካዕላል እዩ። እዚ ነተን ደቀን ዝተቐዘፍወን ኣደታት ኢትዮጵያን ኤርትራ ደበስ ኣይከውንን እዩ። እቲ ሓቂ ግን እዚ ዝስዕብ እዩ።

ሀ- መንቀሊ ኩናት ኢትዮ-ኤርትራ ወያነ እዩ ነይሩ። ካብቲ ብ1976 ዘውጸኦ፡ ንብዙሕ ክፋል ኤርትራ እንኮላይ ፍርቂ ከበሳን ደቡባዊ ቀይሕ ባሕርን ናብ ሪፑብሊክ ትግራይ ዘካተተ ማኒፈስቶ ዝብገስ ጸገም እዩ። መለስ ዜናዊ፡ ክሳብ ዝደልዎ ሕንክስ ክብል ጸኒሑ፡ ኤርትራ ናጽነታ ምሉእ ንምግባር ባጠራኣ ክተሕትም ምስ መደበት ጠባይ መለስ ክልወጥ ከም ዝጀመረ ተራእዩ እዩ። መለስ ዜናዊ ኤርትራ ካብ ጽልውኡ ትወጽእ ከምዘላ ምስ ኣረጋገጸ፡ ነቶም ንትግራይ ዘማሓድሩ ዝነበሩ ጸረ-ኤርትራ ባእታታቱ ነገራት ክጽሕትሩ ኣዚዙስ ነታ “ካርታ ዓባይ ትግራይ” ከም ትሳኣል ገበረ። በዚ መሰረት ዓድታት ኤርትራ ፈናቂሉ፡ ሰራዊቱ ናብ ልኡላዊ ግዝኣታት ኤርትራ ሰዲዩ (ንኣብነት፡ ዓዲምሩግ፡ 1997)፡ ኣብ ዶብ ዝግበር ዝነበረ ንግዲ ብተራ ሸፍትነት ዝመስል ኣገባብ ከም ዝሰናኸል ተገይሩ፡ ባጠራ ኤርትራ

ናይ “አሰላም እዩ ከይትጥቀሙሉ” ተባሂሉስ ከም ወረቆት ሸቃቕ ዝወግሉሉ ኩነታት ተመዝጊቡ ኣሎ። ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ሰራውሩ ከደልድል ወያነ ጸረ ኤርትራን ሻዕብያን ክሰብኻ ጀሚሩ። ሻዕብያ ንቐጠባ ኢትዮጵያ ወሪሩ ተባሂሉ። ናይ ህወሓት ኩባንያታት ነቶም ኣብ ኢዮጵያ ጽቡቕ ናይ መጓጓዣያን ፋይናንስያዊ ኣገልግሎን ዝህቡ ዝነበሩ ሕጋውያን ኩባንያታት ኤርትራ ከወዳደር ስለዘይከኣለ ወይ ከኣ ከም ተወዳደርቲ መጠን ሰለዘስግእዎ (ማለት እተን ሽዑ ዝምስረታ ዝነበራ ኩባንያታት ወያነ ንዕዳጋ ኢትዮጵያ ክብሕታ ተባሂሉ) ኣብ ልዕሊ ቐጠባዊ ትካላት ኤርትራ ዘመተ ኣካየደ።

ኩናት ምስ ተጀመረ፡ እውን ግድን ኣይነበረን ብሓይሊ ክምልስ፡ ብሓይሊ እንተመሊሱ እውን ኣህጉራዊ ሕጊ ናይ ምክልኻል መሰል ጥራይ እዩ ዝህቡ። ተመጣጣኒ መልሲ ከኣ እዩ ክህብ ዝግበአኣ ነይሩ። ይኹን እምበር፡ ኣብ ብዝሒ ህዝብን ናይ ምሽማትዓቕሙን ተአማሚኑ፡ ካብቲ ኣሳሓሓዚ ዞባ ወጻኢ ግንባራት ከፊቱ፡ ኤርትራ ተቐጻጺሩ ንመን ከም ዝኣስርን ንመን ከምዝርሸንን፡ ነዮናት ናይ ቐጠባ ትካላት ከምዝራሰን ከምዝዕዘን ከም ስርዓት መምርሒ ሂቡ እዩ ቀዳማይ ወሪሩ ጀሚርዎ። ኩናት እንዳተመጠ ምስ ከደን ባድመ ምስ ሓዘን እውን ነቲ ኩናት ደው ከብሎ ዕድል ነይርዎ እዩ። ብመሰረት እቲ ናብ ዓዋተ.ኮም ልሒኹ ዝወጸ ጸብጸብ ስዉኣት ኤርትራ ክረኣ እንከሎ፡ ልዕሊ ፍርቂ ክሳራር ድሕሪ እቲ ኤርትራ ኩናት ደው ክብል ዝተቐበለቶ እዩ ነይሩ። እታ ርህህቲ ልቢ መለስ ደኣ እንታይ ወሪዳዎ እዩ፡ ንባድመ ኣምሊሱ ክንሱን ኤርትራ ቶኸሲ ደው ክብል ተቐቢላ ክንሳን፡ ስለምንታይ እዩ መለስ ነቲ ቐዛሬ ኩናት ክቕጽል ዝመረጸ?

እቲ ሓቂ፡ ወያነ ኣብ መጀመርያ ዙር መንግስቲ ኤርትራ ንምግምገማል እዩ ተላዒሉ። እዚ ከምዘይከኣል ምስ በርሃሉ እቲ ካልእ ዓላማ ኮይኑ ዝተሰርሓሉ ንወደብና ዓሰብ ምቕጽጻር እዩ ነይሩ። ዓሰብ ክሕዝ ኣሸሓት መንእሰያት ኣህሊቑ። ኮንዶ ይኹነለይ ብምባል ክሳብ ሰራዊቱ ዘፍ ኢሉ ንድሕሪት ዝድፋእ ንስምምዕ ኣልጀርስ የደናጉ ነይሩ።

ጀነራላት ወያነ ንኤርትራ ከም ዝሰዓሩን ሕቕ ሻዕብያን ከም ዝሰበሩን እዮም ኣብ ወግዓዊ መድረኻት ዝዛረቡ። ይኹን እምበር፡ ኤርትራ ዓቕማ ዓቂባ ተንስሕብ ከምዝነበረት መለስ ይፈልጥ ነይሩ እዩ። እቶም ነቲ ኩናት ዝመርሑ ዝነበሩ እውን ይፈልጡ ነይርዎም እዮም። መለስ ባዕሉ ከምዝበሎ እውን፡ ኩናት ደው ዘበለ ዓቕሙ ኣብ ክሉ ግንባራት ስለዝተጸንቐቐ እዩ። ናብ ስምምዕ ኣልጀርስ ዝተጓየየ እውን ቅዲ ኩናት ሻዕብያ ስለዝፈልጥ እዩ። ኤርትራ ጸረ-መጥቃዕቲ ናይ ምግባር ዓቕማ ከምዘይነከየ ብጽቡቕ ገምጊምዎ ነይሩ።

እቲ ዘሕዝን ካልእ ነገር ናይ ጀነራላት ወያነ ድማ፡ እዚ ክሉ ንሻዕብያ ንፈልጣ ኢና፡ ኣብ ኤርትራ ተዋጊእና እናበሉ፡ ናይ ሻዕብያ ወተሃድራራዊ ልምዲ ዘይምፍላጥም እዩ። ሻዕብያ፡ ክሉ ግዜ ክሳራታቱ ንምንካይ ንበታታት ይለቕቕ እዩ። ብ1978 ካብ ኣፍደገ ኣስመራ ናብ ሳሕል ተመሊሱ፡ ኣብቲ ቀዋሚ ግንባራት ከይተረፈ ክንደይ ግዜ ንቕድሚትን ንድሕሪትን ዘይተመዓራረየ? ክንደይ ግዜ ግንባራት ናቕፋን ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕልን ሓልሓልን ዘይተብስዑ! ክንደይ ግዜ ዘይደፍኡን ዘይተደፍኡን? ብ1981 ንሻድሻይ ወራር ዝኸውን ድፋዓቱ ከተዓራሪ ካብ ኣፍደገ ኣፍዓብት ናብ ናቕፋ ብውሳኒኡ ተመሊሱ። ኣብ 1985 እውን ነቲ ኣብ ባረንቱ ዝካየድ ዝነበረ ውግኣት ዘየዋጸኦ ምስ ኮነ ኣቋሪጹዎ ናብ ናይ ቀደም ድፋዓቱ ተመሊሱ እዩ። ከረን ንምሓዝ ብ1988 ዝተገብረ ሰፊሕ መጥቃዕቲ እውን ምዕባለኡ ርእዩ ኣቋሪጹዎስ ድፋዓቱ ከመዓራሪ ንድሕሪት ስሒቡ እዩ። ሻዕብያ፡ ኣብቲ መስርሕ ዘጥረዮ ወተሃድራዊ ተመክሮ ነይርዎ። ንሱ ድማ፡ ሻዕብያ ብደረጃ መራቶን እዩ ዝሓሰብ። ንናይ ነዊሕ ጉያ እዩ ንነብሱ መልሚሉ። ወያነ ግን ናይ ሓጺር ጉያ እዩ። ሻዕብያ ይኹን ህዝቢ ኤርትራ ነዚ ኣተሓሳስባን ስትራተጅን (mentality & doctrine) እዚ ስለዝረገገሎም እዮም ንምረት ኩናትን ናብራን ተጻዊሮም ጸጸኒሎም ቦሎኽ ክብሉ ዝረእዩ። ካብ ባድመ ንባረንቱ ክንደይ ኪሎመተር እዩ? ክንደይ ሂወት ከ ተኸፊልዎ? ናይ ወተሃድራዊ ሞያ ክኢላታት ንኸምዚ ዝኣመሰለ ናይ ዕስለ ህልቂት መሕፈሪኦም ምኹነ። ንጀነራላት ወያነ ግን መጃሃሪ እዩ። በዓልቲ ሚእቲ ሚልዮንን ሃገርን ዝተዓጸጸፍ ናይ ሎጂስቲክስ ናይ ምግዛእ ዓቕምን ሒዝካስ ንሓንቲ ካብ ናይ ሰላሳ ዓመታት ኩናት ዝተገላገለት ገና መንግስታ እውን ዘየጣየሰት በዓልቲ ሰለስተ ሚልዮን ህዝቢ ዝኹነት ጀማሪት ሃገር ገጢምካ፡ ብዋጋ ኣስታት 70 ሺሕ ናይ 10 ኪሎመተር ምድፋእስ ያኢ ዓወት ተቐጺሩለይ!? ሓዲ ኣብቲ ኩናት ዝነበረ ገዲም ተጋዳላይ ዓርከይ፡ “ ሕጂ ተመሊስ ክርእዮ ከለኹ፡ ንጀነራላት ደርግ እንእድ። ጀነራላት ደርግ ሰራዊቶም ብምህላቕም ንንዕቕም ነይርና፡ ናይ ወያነ ጀነራላት ግን ንበይናም እዮም” ኢሉኒ።

7. “መለስ ዜናዊን ህወሓትን ኣብ ናጽነት ኤርትራ ከቢድ ዋጋ ከፊሉ” ይብል ኣቶ ገታቸው ረዳ።

እዚ'ም ካብቲ ኣብ ኣቕሳልና ዝነበረና ዘለዉ ጨው-በርበር እንድዩ፡ ግን ከ እንታይ ዋጋ እዩ ወያነ ንንጽነት ኤርትራ ዝኸፈሎ? ስለምንታይን ከ ንናጽነት ኤርትራ ዋጋ ዝኸፍል?

ህዝቢ ኤርትራ ነቲ ዝበዘሐን ዝሓየለን ሰራዊት ኢትዮጵያ ዘካትት ካልኣይ ኣብዮታዊ ሰራዊት ከርዲኑ፡ ድሂኹ ኤርትራ ብምልኣ ሓራ ገይርዎ። መለስ ዜናዊ ይኹን ዝኾነ ካልእ ፖለቲካዊ ሓይሊ ንናጽነት ኤርትራ ክቕልብስ ተኸእሎ ኣይነበረን። ኤርትራውያን ብደምም እዮም ናጽነቶም ክወን ገይሮማ።ካብቲ ሻዕብያ ንናጽነት ኤርትራ ኢሉ ካብ ወያነ ዝደልዮ ዝነበረ፡ ኢትዮጵያ ንምርግጋእ ወያነ ካብ ሻዕብያ ዝደልዮ ዝነበረ ይበዝሕ ነይሩ። ዓለም እውን ኣብ መወዳእታ ናጽነት ኤርትራ ከም ኣብ ባይታ ክወን ዝኾነ ነገር ተቐብሊዎስ ሓያላት መንግስታት ከይተረፉ ናጽነት ኤርትራ ከምዝእወጅ ጥርጥር ኣይነበረን።

እምበር ከ፡ ብ1991 ወያነ ንኤርትራ ክዋጋእ ነይርዎ ማለት ድዩ? ንሱ እሞ ዘይከኣል እዩ ነይሩ። ደሓር እውን ዓቕሙ ምስ ኣደልደለን ኢትዮጵያ ምስ ኣረጋግሐን 'ኮ ተዋጊኡ እዩ፡ ግን ኣይኮኖን እምበር። 1991-93፡ ወያነ ኣብ ኢትዮጵያ ተቐባልነት ከረከብ ዝጸዕረሉ ዝነበረ ግዜ እዩ ነይሩ። ብዛዕባ ናጽነት ኤርትራ ዝገብሮ ነገር ኣይነበሮን። ብተወሳኺ፡ ኤርትራ ካብ ዓንኬል ጽልውኡ ከይወጸት ብቐጠባ ክቐጻጸራ ዝኸእል መሲልዎ ነይሩ ይኸውን። ናጽነት ኤርትራ ብሓቂ ዘኸብር ነይሩ እንተዝኸውን፡ ኤርትራ ባጠራኣ ክተሕትም ምስ ጀመረት ክሕጎስን ክብረሆን ነይርዎ። እንተኾነ ግን፡ ኩናት ንምጽሕታር ንበዓል ኣስራት ገብሩ ኣዋፊሩ እዩ። ብሕጻብ ኤርትራ ኣብ ኢትዮጵያ ግዝቱ ከደልድል ኢሉ፡ “ኤርትራ ወራራትና፡ ሎሚ ተረኽቦ ንሻዕብያ ክንቐጽዕን ሕቕ ኤርትራውያን ክንሰብርን” ብምባል፡ ኤርትራ ብሓይሊ ኸምልሳ ከምዝኸእል ብዘምስል ዘመተ እዩ ኣማእት ኣሸሓት ኢትዮጵያውያን ናብቲ ኩናት ጠቢሱ።

ብሓፈሽኡ፡ ንእምሮን ጠባያትን መራሕቲ ወያነ እትገልጽ ሓንቲ ቃል ኣላ። እንተ ብኣጋጣሚ ይኹን ወይ ከምቲ ኣነ ዝግምቶ ዘይትንጸል ኣካል ኣተሓሳስብኦም ኮይና፡ ኣብ ወንበር ህወሓት ዶ/ር ደብረጽዮን ገ/ሚካኤል ይደጋግማ እዩ። ዝብርቐርቐ ትብል ቃል ንኣካይዳ ወያነ ግርም ገይራ ትገልጽ እያ። ቀደም ንሰውራ ኤርትራን ህዝቢ ኤርትራን ልዕሊ ውድባት ኤርትራ ንሓልዮሎም እንዳበሉ ብግብር ግን ንቃልሲ ኤርትራ ዘዳኸም ዕንቅፋታት ይገብሩ ነይሮም። ኣብ ትስዓታት፡ ሚሊሻታት ትግራይ ንሓረስቶ ኤርትራ ከጋፍዑን ኣመሓደርቲ ትግራይ ነቲ ዝዚፍ ክፋላት ኤርትራ ዘጎበተ ካርታ ዓባይ ትግራይ ከስእሉ እንከለዉ፡ መለስ ዜናዊ ንመንግስቲ ኤርትራ “ግዲ የብልካን እቶም ታሕተዎ መራሕቲ ዝገብርዎ ዘለዉ እዩ” ይብል ነይሩ። ብግብር ግን ነቲ ገባቲ ትልምታት የተባበዕ ነይሩ። ሎሚ እውን ንሰላም ቅሩባት ኢና እንዳበሉ፡ ኣንጻር ሰላም ቅድመ-ኩነታት ይድርድሩ ኣለዉ። ኣብ ዝጥዕሞም ግዜ ልዕሊ ዓቕሞም ይጎዩን ይንፍሑን ኣብ ዘይጥዕሞም ግዜ ድማ ኣመና ይሕንክሱን ምሽክንክን ይብሉን። ነገራት ወያነ ዝብርቐርቐ እዩ።

ደሓር ከ፡ ፊን ኣብ ዝበሎ መንግስቲ ኤርትራ ክዓሉን ወደባት ኤርትራ ከምንዘዕን ዝመጣላዕ ስርዓት፡ ንናጽነት ኤርትራ ይኣምን ነይረ ክብለና ኣይከእልን። ናጽነት ኤርትራ ከም መሳርሒ ንምርግጋጽ ጠቕሚ ትግራይ እምበር፡ ብሓቂ ናጻ ኤርትራ ንምርኣይ ከምዘይነበረ ኣብቲ ዝቐጸለ ዓመታት ተጋሂዖ እዩ።

ስለ'ዚ፡ ኣቶ ገታቸው ረዳ፡ መለስ ዜናዊ ኤርትራ ዳግም ንምውራር ከቢድ ዋጋ ከፊሉ ደኣ ክብለና የምሕረሉ እምበር፡ ንናጽነት ኤርትራ ከቢድ ዋጋ ከፊልና ክብለናስ ኣይግድን። ብሱሩ እውን ኣይወሓጥን እዩ። ስለ'ዚ፡ ከምዚ ዝእመስለ ዘረባታት ኣቕሳልና ከም ዝባላዕ ካብ ምግባር ካልእ ዘበርክቶ ፋኢዳ የብሉን። ግን ከምኡ ኢልኩም ካብ ነቐጽኩም፡ ንናጽነት ኤርትራ ሕልፊ ውድባት ኤርትራ ሓለናሉን ከፊልናሉን ክትብሉ ካብ ደፈርኩም፡ ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ኤርትራ ኢልኩም ኣለኹ።

ነሓስ 2018

shaideli95@gmail.com